אייך

א. איתא בספרים[1] ש„אייר" הוא ר"ת — „אני[2] ה' רופאך", דהיינו שחודש זה מסוגל לענין הרפואה[3].

והנה בענין הרפואה גופא יש כמה אופנים, וכאן מודגש שהרפואה ד„אייר" שייכת ל„אני ה' רופאך", רפואת הקב"ה דייקא, שהחידוש ברפואה זו מפורש ב־כתוב[4] — „כל המחלה גו' לא אשים עליך כי אני ה' רופאך", היינו שהקב"ה מונע שהחולי יבוא על האדם מלכתחילה[4] [ע"ד דברי הרמב"ם[5] שאם האדם זהיר כדבעי במאכלו וכו' ע"פ ההנהגות ה־מבוארות בהל' דעות שלו „אני ערב לו שאינו בא לידי חולי כל ימיו"].

ויש להוסיף, שהחידוש ברפואת הקב"ה הוא לא רק בזה שהיא מונעת את בוא החולי, אלא שגם כאשר הנהגת ה־אדם גרמה שבא עליו חולי, הנה כאשר רפואתו באה מ„אני ה' רופאך", הרי הוא באופן אחר לגמרי מרפואת רופא בשר ודם (אף שגם רפואת רופא בו"ד באה מהקב"ה, שנתן „רשות (וכח) לרופא ל־רפאות"[6]):

רפואת בשר ודם מועלת (בדרך כלל[7]) רק „מכאן ולהבא" [כמבואר בגמ'[8] החילוק בין התרת נדרים ע"י חכם ש־„עוקר את הנדר מעיקרו", ורפואת מום ע"י רופא ש„אינו מרפא אלא מכאן ול־הבא"], משא"כ רפואת הקב"ה (כיון שאו־פנה הוא „לא אשים עליך (מלכתחילה)") עוקרת את החולי כאילו לא הי' מעולם[9].

יתירה מזו: בצפע"נ[10] מבואר שגם ב־רפואת בשר ודם „יש ב' מיני רפואות א' מכאן ולהבא . . וא' למפרע". אבל מ"מ יש חידוש ברפואת הקב"ה גם לגבי ה־רפואה שהיא „למפרע" — כי זה שיכולה להיות רפואה (ע"י בו"ד) באופן שפועלת „למפרע" ה"ז רק משום „שהרפואה היא רק לברר"[11], כלומר, שע"י הרפואה נת־ברר שלא הי' מום מלכתחילה, אבל אם

---

1) ראה חי' חת"ס לשבת קמז, ב. שער יששכר (להרה"צ כו' ממונקאטש) מאמר אייר ס"ג (בשם סה"ק).

ואף ש„אייר" הוא בב' יודי"ן דוקא (שו"ע אה"ע סקכ"ו סכ"ג. רמ"א שם ס"ו ובנ"כ) — י"ל כי בהברה נשמעת רק יו"ד אחת. וראה שער יששכר שם ע"ד הקבלה. שיחת ש"פ קדושים תשד"מ. ואכ"מ.

2) בשלח טו, כו.

3) ראה חת"ס שם (ומפרש עפ"ז דברי הגמ' שם „כולהו שקייני (משקין לרפואה. רש"י) מדיבחא (פסח) ועד עצרתא מעלר"). בני יששכר מאמרי חדש אייר מאמר א. שער יששכר שם. ועוד.

4) רש"י שם (לפי פשוטו). וראה ברכות ה, א. סנהדרין קא, א: אם תשמע לא אשים.

5) הל' דעות פ"ד ה"כ.

6) ברכות ס, סע"א. ב"ק פה, א. שו"ע יו"ד ר"ס שלו. וראה ט"ז שם.

7) ראה לקמן בפנים מהצפע"נ.

8) כתובות עד, ב.

9) ראה רש"י בשלח שם בפי' הראשון (מ־מדרשו) „ואם אשים הרי הוא כלא הושמה כי אני ה' רופאך". ובחדא"ג מהרש"א (סנהדרין שם) דהיינו מפני שברפואת הקב"ה לא נשאר שום רושם מהמכה. וראה זח"ג (בהשמטות) דש, סע"ב. אוה"ת לנ"ך ע' שס. לקו"ש חט"ז ע' 515-6.

10) על הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב בסופה (ועד"ז בהל' אישות פ"ז ה"ט. ועוד) — ומציין לתוס' בכורות לח, ב. ע"ש.

11) ל' הצפע"נ הל' אישות שם. וראה תוס' בכורות שם.

הי' לו מום, שוב אא"פ לבו"ד לעקור את המום „למפרע"[12]; משא"כ רפואת הקב"ה באופן ד„אני ה' רופאך" — כיון שאופנה הוא „לא אשים עליך", הרי גם כשכבר בא על האדם חולי, הרפואה עוקרת אותו כאילו לא הושם על האדם מלכתחילה[13].

וכיון ש„אייר" ר"ת „אני ה' רופאך", הרי מובן, שסגולת חודש זה בענין ה־רפואה היא באופן של „אני ה' רופאך", העוקרת כל ענין החולי מעיקרו.

ב. ויובן זה בהקדם הטעם שבחמשה חומשי תורה נקראים החדשים במספרם הסדורי (חודש ניסן — החודש הראשון, חודש אייר — החודש השני וכו') — ולא קבעה התורה שם לכל חודש וחודש[14].

וי"ל אחד הטעמים, כי בזה נרמז, ש־מלבד התוכן המיוחד שיש לכל חודש וחודש בפ"ע (כמבואר בכמה ספרים[15]) — הרי י"ב חדשי השנה הם (גם) מציאות והמשך אחד. ולכן נקראים החדשים ע"פ המספר הסדורי, המדגיש שכל החדשים מהווים המשך אחד (ובפשטות — כשאומ־רים „שני" ה"ז מדגיש שבא בהמשך לה־ראשון, וכו').

ומזה מובן, שענינו של כל חודש וחודש הוא (גם) הכנה והקדמה לענינו של החודש הבא אחריו (ובהמשך אליו).

[ויש לומר, שזהו הטעם (הפנימי) ששבת מברכים החודש היא תמיד — גם כשר"ח חל בשבת — (השבת האחרונה) בחודש שלפניו — להורות, שה„ברכה" ונתינת כח על עבודת החודש הבא, באה מהחודש שקדמו].

ועפ"ז יש לומר בענינו — חודש אייר, שהוא החודש השני הבא בהמשך לחודש הראשון חודש ניסן (ומתברך ממנו) — שזה שהרפואה דחודש אייר היא באופן ד„אני ה' רופאך", רפואת

---

12) וראה צפע"נ שם (בשם התוס') „דאף בדבר שנעקר מעיקרו אך לא נעקר מחמת פתח רק מחמת דין אז מיקרי שהי' עכ"ז הדבר".

ולהעיר, שמהמשך לשונו בהל' תשובה שם משמע לכאורה, שגם הרפואה הפועלת „למפרע" (שבתוס' בכורות) אינה כמו „חכם עוקר", אלא רק כמו „רפואה קודם המכה וחייכין ובטלין (מיד) כמו הך דנדרים דף ע"ה". ע"ש.

וי"ל, דכיון שהבירור „למפרע" שאינו מום בא רק ע"י פעולת הרפואה (של עתה), אא"פ לומר שזהו כאילו לא הי' בו מעולם (משא"כ רפואת הקב"ה שעוקרת המכה באופן שלא נשאר רושם כלל, כבהערה הבאה). ואכ"מ.

13) להעיר ממחז"ל (ראה מגילה יג, ב. מדרש לקח טוב שמות ג, א) שהקב"ה מקדים רפואה למכה. אבל ראה צפע"נ הל' תשובה שם, ש„רפואה קודם המכה" אינה עוקרת המכה מעיקרה אלא „חייכין ובטלין" (כנ"ל הערה הקודמת), ועדיין „מקצת שמו עליו" [ל' רש"י יומא (פו, סע"א ד"ה וכתיב ארפא. הובא בצפע"נ הל' אישות שם) לענין תשובה מיראה — והרי תשובה מיראה היא ע"ד „רפואה קודם המכה" (צפע"נ הל' תשובה שם)]: משא"כ הרפואה מצד הענין ד„לא אשים עליך" י"ל שעוקרת את החולי מעיקרו (כבפנים) באופן שלא נשאר שום רושם כלל וכאילו לא הי' בו מעולם (ראה לעיל הערה 9 ממהרש"א).

14) וביותר צריך ביאור עפמשנ"ת במק"א בפי' מחז"ל (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב. ב"ר פמ"ח, ט) „שמות חדשים עלו בידם מבבל" — שרק עלו עמהם מבבל (ולא שנתחדשו שם), היינו שהשמות היו גם קודם לכן, אלא שלא התחילו להשתמש בהם עד שעלו מבבל (וראה לקו"ש חכ"ג ע' 214 ואילך) — ומ"מ שמות אלו לא נזכרו בחומש.

15) ראה טאו"ח סרי"ס תיז (הובא גם בט"ז או"ח שם), ש"ב ר"ח הם כנגד י"ב שבטים (ראה גם מגלה עמוקות עה"ת ר"פ שמות (ועוד). סי' יעב"ץ במקומו. תו"א שמות מט, ד. ועוד). — וידוע ש"ב חדשים הם כנגד י"ב צירופי שם הוי' (פרדס ש"ג פ"ג. משנת חסידים סדר מועד מס' ניסן ואילך (בכוונת כל חודש). ועוד).

הקב"ה דוקא, הוא מפני שבא לאחרי וב־המשך לחודש ניסן:

ענינו של חודש ניסן הוא – חודש הגאולה[16], והכוונה בזה – גאולה נסית, שלמעלה מן הטבע. וכמו גאולת מצרים בפשטות, שבאה על ידי נסים ונפלאות שלמעלה מן הטבע לגמרי (דלא כגאולת פורים שבחודש אדר, שהיתה ע"י נס מלובש בטבע). וכמרומז גם בשם „ניסן" – מלשון „נס"[17], ובזה גופא – שתי נוני"ן, המורה על „נסי נסים"[18]. והיינו מפני שגאולת מצרים באה ע"י ש„נגלה[19] עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה (ב־כבודו ובעצמו[20]) וגאלם", ולכן באה ה־גאולה בלי התלבשות כלל בדרכי הטבע.

וזהו ההמשך בין שני החדשים דניסן ואייר – דחודש ניסן, חודש הראשון, נותן כח בחודש אייר שלאח"ז, שהוא מסוגל לענין הרפואה (כנ"ל), שתבא ה־רפואה באופן של „אני ה' רופאך"[21], רפואת הקב"ה בכבודו ובעצמו, שהיא רפואה שלמעלה מן הטבע, העוקרת את החולי כאילו לא הי' בו מעולם.

ג. והנה ידוע, שכשם שיש חולי ו־רפואת הגוף, כך יש חולי ורפואת הנפש, וכמבואר בארוכה בשמונה פרקים לה־רמב"ם[22] (בשם קדמונים). ועפ"ז יש לו־מר, שעיקר הענין ד„אני ה' רופאך" של חודש אייר הוא בקשר לרפואת הנפש, ומזה מסתעף ומשתלשל אח"כ שהוא סגולה גם לרפואת הגוף.

[ובפרט ע"פ הידוע[23] שהתורה מדברת בעליונים ומרמזת בתחתונים, היינו ש־ענייני התורה מדברים לכל לראש „ב־עליונים" (כפי שהם מתפרשים בתוכנם הרוחני), ופירושם הפשוט (כפי שדברי תורה מתפרשים „בתחתונים", בעולם הזה הגשמי) הוא רק ה„רמז" שבתורה. וכמו"כ בענייננו, שכשהתורה מדברת ע"ד ענין ה־„רפואה" – כוונתה לכל לראש לרפואה בתוכנה הרוחני („בעליונים")].

ובזה מובן הקשר דענין הרפואה ל־חודש אייר – ע"פ המבואר במדרש שמואל[24] אחד מהטעמים שאומרים פרקי אבות בין פסח לעצרת, כי „מכאן מתחיל הזמן להתחמם ומתעוררים התאוות ה־גופניות ויצר הרע מתחיל להשתרר ול־התגבר, ומסכתא זו (אבות) מלאה תוכ־חות ומעוררת האדם לרדוף אחר כל מדה טובה ומגברת יצר הטוב על יצר הרע", ונמצא שמחודש אייר מתחיל עיקר הנחיצות ברפואת הנפש[25] (כיון ש־אז יש התגברות היצר הרע כו').

---

16) שמו"ר פט"ו, יא.

17) ראה מדרש לקח טוב בא (יב, ב) „ניסן שבו נעשים נסים לישראל".

18) עיין ברכות נז, ע"א וברש"י שם (וכ"ה גם לפי' המהרש"א בחדא"ג שם, שהרי ניסן הוא לשון נס, כנ"ל).

19) נוסח ההגדה פיסקא מצה זו.

20) נוסח ההגדה פיסקא ויוציאנו.

21) ראה גם של"ה מס' פסחים (קסב, ב במצה שמורה), שמקשר „אני הוא ולא אחר" (דיצי"מ) עם „אני ה' רופאך".

22) פ"ג ואילך. וראה גם הל' דעות פ"ב. ועוד.

23) עשרה מאמרות מאמר חקו"ד ח"ג פכ"ב. וראה בארוכה של"ה (יג, ב ואילך. קסא, ס"ע"א ואילך). נת' בלקו"ש חכ"ג ס"ע 37 ואילך (וש"נ). וראה גם לקו"ש חלק ל' ע' 17 ואילך. ועוד.

24) על מס' אבות בהקדמה (ד"ה אמר המחבר).

25) ומתאים עם הידוע, שענינה של ספה"ע (ש„עיקר ספה"ע הוא כל חדש אייר" – אוה"ת בהעלותך ע' שסז. ועוד) הוא – בירור המדות (דנפש הבהמית).

ולהעיר גם ממשנ"ת במק"א (לקו"ש חי"ח ע' 118 ואילך) שפסח שני ענינו תשובה (וראה שם ע' 122 השייכות לחודש אייר בכלל) – והרי תשובה ענינה רפואה (יומא פו, ס"א. ועוד).

וע"פ משנת"ל בענין רפואת אייר — (א) שהיא באה באופן ד„אני ה' רופאך", ואשר (ב) הכח על זה הוא מחודש ניסן (חודש הראשון) — צריך לומר, שעד"ז הוא גם בנוגע לרפואת הנפש שבחודש אייר, שיש בה שני פרטים אלה, דהיינו: (א) בחודש אייר יש נתינת כח מלמעלה שרפואת הנפש תבא להאדם באופן של „אני ה' רופאך"[26], למעלה מן הטבע, (ב) הכח לרפואה זו בא מחודש ניסן שלפנ"ז.

ד. ויובן זה בהקדם ביאור החילוק בין חודש ניסן וחודש אייר בעבודת ה־אדם:

כשם שחודש ניסן הוא „חודש ה־גאולה" בגשמיות, כן הוא זמן גאולתם של ישראל ברוחניות. וכידוע שגאולת מצרים, מלבד היותה גאולה גשמית — שבנ"י נגאלו מארץ מצרים בגשמיות, היתה גם גאולה רוחנית, שבנ"י בהיותם עבדי פרעה נשקעו בטומאת מצרים, עד למ"ט שערי טומאה[27], ועל ידי שהקב"ה בכבודו ובעצמו „נגלה עליהם . . ו־גאלם", נגאלו מטומאת מצרים.

וגאולה רוחנית זו היתה באופן של „נסי נסים", למעלה מן הטבע, ושלא ב־סדר והדרגה כלל — שהקב"ה הגביר את ישראל למעלה מטומאת מצרים לגמרי.

וכן הוא בכל שנה ושנה בבוא חודש ניסן — שחייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים[28], שבחודש זה ניתן הכח לכאו"א מישראל לגאול את עצמו מכל ענינים בלתי רצויים, באופן שיגיע למצב של „בני חורין", כלומר, לא רק שבכחו לשלוט על יצרו (ולא להיפך ח"ו), אלא עוד זאת, שאין צריך למלחמה כלל, כי הוא „בן חורין", במצב של חירות מן היצר הרע.

וגאולה רוחנית זו של חודש ניסן באה לידי ביטוי בכך, שהוא החודש ה־יחידי של כל חדשי השנה שאין אומרין בו תחנון כל ימי החודש[29]. וכמשנ"ת כמה פעמים, שאא"פ לומר שבימים שאין אומרים תחנון (ואין האדם מבקש מחילה על חטאיו) נגרע מהנפעל על ידי אמירת תחנון (דהיינו מחילת וסליחת עונות) — דא"כ: דוקא משום שנמצאים ביום סגו־לה שאין אומרים בו תחנון, נשאר האדם עם חטאיו ללא מחילה וסליחה! אלא ודאי, שבימים שאין אומרים תחנון, נפעלת סליחת העונות מצד סגולת היום עצמו (מבלי שיצטרך האדם לבקש על זה[30]). וזהו שאין אומרים תחנון במשך כל חודש ניסן, כי כיון שהוא „חודש הגאולה", שבו הקב"ה גואל את כאו"א מישראל ומגביהו למעלה מכל ענינים בלתי רצויים עד שהוא במצב של „בן חורין" — אין צורך באמירת תחנון.

נמצא, שבחודש ניסן אין זקוקים ל־ענין ה„רפואה" (רפואת חולי הנפש)[31],

---

26) ולהעיר מהמבואר בהמשך חייב אדם לברך תרל"ח פכ"ה, של"ג בעומר (שבחודש אייר) שייך לענין „מחצתי ואני ארפא".

27) ז"ח ר"פ יתרו. ועוד. וראה לעיל ע' 50 ובהנסמן שם.

28) משנה פסחים קטז, ב. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ו.

29) מס' סופרים פכ"א, ג. שו"ע או"ח סתכ"ט ס"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ח. וראה טור שם ובב"י וב"ח שם.

30) ומזה מובן ג"כ, שהמחילה והסליחה אינה מוגבלת לפי אופן בקשת האדם, אלא למעלה מ־מדידה והגבלה, מצד „רחמיך" של הקב"ה.

31) וצע"ק מהא שמצה היא „מיכלא דאסוותא" (זח"ב קפג, ב). אבל ראה ס' השיחות תש"ב ע' 94 (הועתק בהיום יום ט"ו ניסן. הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' לד) — שענינה „הרפואה הבאה ע"י האמונה, היינו שמלכתחילה אינו בא לידי חולי". ואכ"מ.

שהרי נמצאים במצב של „בן חורין" ולמעלה מכל גדר ענין החולי.

ה. אמנם ענינו של חודש אייר הוא בקצה השני – הן בגשמיות, שאז מתחיל זמן של התגברות הטבע, היינו לא רק שאינו זמן של „נסי נסים", אלא אדרבה – זמן של התגברות הטבע, כמו שרואים במוחש שאז הוא זמן צמיחת אילנות וכו', ונראה לעין כל כחות הטבע בתקפם וכו'[32]; והן ברוחניות (כנ"ל), שאז הוא זמן התגברות היצר וצריכים כח מיוחד (החל מלימוד פרקי אבות) כדי להתגבר על היצר כו' (ומובן, שהא בהא תליא, דלהיות שאז הוא זמן התגברות כח הטבע בעולם, הרי זה מביא להתגברות היצר וחמימות והתעוררות התאוות כו').

וזוהי ה„ברכה" שמתברך חודש אייר מחודש ניסן שלפניו – שברכה כדבעי יש בה שני הענינים: (א) תוכן הברכה הוא בהתאם לכחו של המברך, (ב) ול־אידך, הרי היא מדודה לפי צרכי מקבל הברכה (דאל"כ יכולה להיות השפעת טוב שאין יכולין לקבל). וכן בענייננו, שברכת חודש ניסן היא שיהי' „אני ה' רופאך", שבזה ישנם שני הקצוות: מחד גיסא הרי זו ברכה בענין של רפואה, שזה גופא מדגיש שנמצאים במצב ש־זקוקים לרפואה: אבל לאידך, אופן ה־רפואה הוא בהתאם לענינו של חודש ניסן – „גאולה" באופן נסי, למעלה מטבע העולם – רפואה של הקב"ה העוקרת את החולי מכל וכל, כאילו לא היתה מעולם מלכתחילה (כנ"ל סעיף א).

ובפשטות – שזוהי נתינת כח, שגם בחודש אייר יוכל האדם להגבי' את עצמו למעלה מכל עניניו המבלבלים כו', עד שיהי' במצב של חירות רוחנית.

(משיחת ש"פ שמיני, מבה"ח אייר, תשמ"ז)

---

32) ראה ירושלמי ר"ה (פ"א ה"ב) שחודש אייר נק' (ובקרא) „זיו" (מ"א ו, א) כי בו „זיוו של עולם הצמחים ניכרין והאילנות ניכרין". וראה גם ר"ה יא, א (הובא במפרשים למ"א שם).